

İÇİMDEKİ YANGIN

PEYAMİ SAFA
SERVER BEDİ

NOTLANDIRARAK HAZIRLAYAN
NECATİ TONGA

YAYIN NU: 1734

EDEBÎ ESERLER: 890

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-157-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Yayın Danışmanı: Prof. Dr. Seval Şahin

Son Okuma: Gürkan Canpolat

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ÇINAR MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han No:34 K:5

Bağcılar / İSTANBUL Tel: (0212) 628 96 00

Sertifika No: 45103

İstanbul - 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Peyami Safa (2 Nisan 1899-15 Haziran 1961)

2 Nisan 1899'da İstanbul Gedikpaşa'da doğdu. Babası Şair İsmail Safa, annesi Server Bedia Hanım'dır. Bir buçuk yaşındayken babası Sivas'ta öldü. İlk öğrenimine Gedikpaşa'da Menbaül-İrfan Mektebi'nde başladı. Eğitimi devam ederken dokuz yaşında, sağ kolunda ortaya çıkan kemik veremi yüzünden uzun bir hastalık dönemi geçirdi. (1908). 1910'da başladığı Vefa İdadisi'ni bu hastalık ve geçim darlığı sebebiyle bırakmak zorunda kaldı. *Bir Mekteplinin Hatıratı / Karanlıklar Kralı* (1913) adlı ilk kitabını Vefa İdadisi'ndeki öğrenciliği sırasında çıkardı. Tiyatro eğitimi almak için Darülbeydi imtihanlarına girdi, kazandı, ancak devam edemedi (1914). Posta-Telgraf Nezareti'nde göreve başladı. Ardından Boğaziçi'ndeki Rehber-i İttihad Mektebi'ne muallim olarak girdi (1917). Bu dönemde *Fağfur*, *Servet-i Fünûn* ve *İctihad*'da yazdı. Bir süre Düyun-ı Umumiye İdaresi'nde çalıştı (1918).

Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Yirminci Asır* gazetesini çıkardı. (1919). *Yirminci Asır* kapandıktan sonra *Tercüman-ı Hakikat* ve *Tasvir-i Efkâr* (1922), Cumhuriyet'in ilânının ardından *Son Telgraf*, *Son Saat* ve *Son Posta* gazetelerinde çalıştı. 1924 yılında Server Bedi takma adıyla meşhur Cingöz Recai tipini yarattı. Halil Lutfi (Dördüncü) ile birlikte *Büyük Yol* adlı bir gazete çıkardı (1925). Aynı tarihlerde hem Server Bedi hem Peyami Safa imzasıyla *Cumhuriyet*'te yazdı. Bu gazeteyle ilişkisini fıkra yazarı ve edebiyat sayfası yöneticisi olarak aralıklarla sürdürdü (1928-1940). *Resimli Ay*, *Hareket* dergilerinde yazdı. Ağabeyi İlhami Safa ile birlikte *Hafta* dergisini çıkardı. (1935). *Hafta*'nın ardından *Kültür Haftası*'nı çıkardı.

Cumhuriyet'ten sonra *Yeni Mecmua*, *Tasvir-i Efkâr*, *Çınaraltı*, *Büyük Doğu*, *Vakit* ve *Ulus* gazetesinde yazmaya başladı (1949-1953). Bursa'dan milletvekili adayı oldu ancak seçimi kazanamadı (1950).

Peyami Safa bir süre sonra *Türk Düşüncesi* dergisini yayımlamaya başladı (Aralık 1953) ve *Milliyet* gazetesi yazı kadrosunda yer aldı (1 Ekim 1954). Ardından *Tercüman*'a geçti (Mart 1959). *Büyük Doğu*'da ve *Havadis* gazetesinde yazdı (21 Temmuz 1960). *Düşünen Adam* dergisinde (5 Ocak 1961) ve *Son Havadis* gazetesinde (10 Mart 1961) yazmaya başladı. 15 Haziran 1961 tarihinde Çiftelavuzlar'da öldü ve Edirnekapı Mezarlığı'nda toprağa verildi.

Peyami Safa'nın 1914-1961 yılları arasında gerçek ismiyle ve Server Bedi, Çömez, Serazad, Safiye Peyman, Bedia Servet gibi takma adlarla yazdığı süreli yayınlar şunlardır: Gazete: *Büyük Yol*, *Cumhuriyet*, *Havadis*, *Milliyet*, *Son Havadis*, *Son Posta*, *Son Telgraf*, *Tan*, *Tasvir*, *Tasvir-i Efkâr*, *Tercüman*, *Tercümân-ı Hakikat*, *Ulus*, *Vakit*, *Yirminci Asır*. Dergi: *Aydabir*, *Aydede*, *Bozkurt*, *Büyük Doğu*, *Çınaraltı*, *Düşünen Adam*, *Edebiyat Gazeteasi*, *Fağfur*, *Hafta*, *Hareket*, *Hayat*, *Heray*, *İctihad*, *İslâm Mecmuası*, *Kültür Haftası*, *Re-*

simli Ay, Resimli Şark, Seksoloji, Servet-i Fünûn, Türk Dili, Türk Düşüncesi, Türk Yurdu, Türklük, Yedigün, Yeni Çağ, Yeni İstiklâl, Yeni Mecmua, Yeni Türk Mecmuası.

Eserleri. Hikâyeleri. 1. Gençliğimiz (1922). 2. Siyah Beyaz Hikâyeleri (1923). 3. Ateş Böcekleri (1925). 4. İstanbul Hikâyeleri (tarihsiz). 5. Hikâyeler. İlk Defa Bütün Hikâyeleri Bir Arada (1980). *Asrın Hikâyeleri*'yle Siyah Beyaz Hikâyeler, Ateş Böcekleri ve Resimli Ay mecmuasının 1930 yılında verdiği Resimli Hikâyeler ilâvesindeki hikâyeler Halil Açıköz tarafından bir araya getirilmiştir.

Romanları. 1. Sözde Kızlar (1922). 2. Şimşek (1923). 3. Mahşer (1924). 4. Bir Akşamdı (1924). 5. Canan (1925). 6. Dokuzuncu Hariciye Koşuşu (1930). 7. Fatih-Harbiye (1931). 8. Bir Tereddüdün Romanı (1933). 9. Matmazel Noraliya'nın Koltuğu (1949). 10. Yalnızız (1951). 11. Biz İnsanlar (1959). Peyami Safa'nın ayrıca *Gün Doğuyor* adlı bir piyesi yayımlanmıştır (1937). Ayrıca Server Bedi takma adıyla çok sayıda roman ve hikâye kitabı yayımlamış, tefrika etmiştir. Bu eserler de Ötügen Neşriyat tarafından Server Bedi Külliyyatı başlığı altında 2018 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır.

Diğer Eserleri. 1. *Türk İnkılâbına Bakışlar* (1938). 2. *Felsefi Buhran* (1939). 3. *Millet ve İnsan* (1943). İkinci baskısı *Nasyonalizm* adıyla yapılmıştır (1961). 4. *Mahutlar* (1959). 5. *Sosyalizm* (1961). 6. *Mistisizm* (1961). 7. *Doğu-Batı Sentezi* (1962). 8. *Kızıl Çocuğa Mektuplar* (1971). Yukarıdaki üç eseri ayrıca *Nasyonalizm-Sosyalizm-Mistisizm* adıyla bir arada basılmıştır (1975).

Büyük Avrupa Anketi adlı eseri (1938) Peyami Safa'nın 1936 yılında çıktığı Avrupa seyahatini anlatır. Peyami Safa'nın çeşitli gazete ve dergilerdeki yazılarından seçmeler konularına göre tasnif edilerek "Objektif" adı altında basılmıştır: *Osmanlıca, Türkçe, Uydurmaca* (1970); *Sanat, Edebiyat, Tenkit* (1971); *Sosyalizm Marksizm Komünizm* (1971); *Din, İnkılâp, İrtica* (1971); *Kadın, Aşk, Aile* (1973); *Yazarlar, Sanatçılar, Meşhurlar* (1976); *Eğitim, Gençlik, Üniversite* (1976); *Yirminci Asır, Avrupa ve Biz* (1976). Peyami Safa, *Cumhuriyet Mekteplerine Millet Alfabesi* (1929), *Cumhuriyet Mekteplerine Kiraat* (I-IV, 1929), *Yeni Talebe Mektupları* (1930), *Büyük Mektep Nümuneleri* (1932), *Türk Grameri* (1941), *Dil Bilgisi* (1942), *Türkçe İzahlı Fransız Grameri* (1948) gibi ders kitapları da kaleme almıştır.

Ezber Bozan Bir Server Bedi Romanı: İçimdeki Yangın

“Çok” yazıp geçimlerini sağlamakla “güzel” yazmak arasında kalan yazarların hile-i şeriye cinsinden buldukları çözüm, eserlerinde müstear isim kullanmaktır. Bu müstear isim zamanla bilinir hâle gelse de yazar çevresine bir defa şu mesajı vermiş bulunur: “Benim edebî nitelikli eserlerim, kendi adımla yayımladıklarımıdır.”

Edebiyat tarihimizde bu durumun en güzel örneklerinden biri Peyami Safa'nın hayatında ve eserlerinde karşımıza çıkar. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en velut kalem-lerinden biri olan Peyami Safa, Cahit Sıtkı ile konuşmasında “*On dokuz senelik yazı hayatımda, bu cemiyet bana bir hafta istirahat hakkı vermemiştir,*”¹ derken “yaşamak için yazmak” zorunluluğuna da işaret etmiştir.

Gazete ve dergilere yazdığı yazılarda “*Mi-Fa, Serazad, Çömez, Filân, P.S, Bir Muharrir, Hafta, Türk Düşüncesi, Sa-fiye Peyman, Bedia Servet, Cingöz Recai, Bedii Nuri*” gibi onlarca takma ad kullanan Peyami Safa'nın müstear isimlerinin en meşhuru, annesi Server Bedia Hanım'ın adından ilhamla geliştirdiği Server Bedi'dir. Bu imza Peyami Safa ile öyle özdeşleşmiştir ki “Server Bedi” adeta Peyami Safa'nın ikinci bir kimliği şeklinde tezahür eder. Yazar bu müstearla onlarca popüler roman kaleme almış, bazı edebî eleştirilerini bu imzayla ortaya koymuş; çoğu zaman aynı gazetenin bir köşesinde kendi adıyla, başka bir köşesinde ise Server Bedi takma adıyla fıkralar neşretmeyi sürdürmüştür. Yazarın Ser-

¹ Cahit Sıtkı Tarancı, *Peyami Safa, Hayatı ve Eserleri*, Semih Lûtfi Kitabevi, İst., 1940, s. 4.

ver Bedi imzasıyla yayımladığı romanların sayı itibariyle Peyami Safa imzalı romanlardan katbekat fazla olması da bu imzanın önemine işaret eder.

Bununla birlikte Peyami Safa'nın "Server Bedi" müstearıyla yayımladığı romanlar üzerine yapılan değerlendirmeler ne yazık ki hemen hemen birbirini tekrar eden yargıların ötesine geçmez. Çoğu araştırmacı, Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla yayımladığı romanları geçim kaygısıyla kaleme aldığını, bu sebeple de imzasını koymak istemediğini, "popüler" ve "harcîâlem" romanlarda bu müstearı kullandığını belirtir ki bu düşüncenin oluşmasında büyük oranda yazarın sözlerinin de etkisi vardır.² Zira Peyami Safa pek çok konuşmasında latife yollu da olsa "Server Bedi'nin evinde kaldığını, geçimini onun kalemiyle sağladığını" belirtmiştir. Bu hususta Ergun Göze'nin şu tespitleri daha objektif ve makul görünmektedir:

Sadece kalemiyle geçinmek mecburiyetinde olan Peyami Safa için Server Bedi, rahat, kolay, teklifsiz, sanatsız, kısacası günlük maişeti temin edecek yazılar yazmanın en emin ve kestirme vesilesi idi. Diyebiliriz ki Server Bedi, adeta Peyami Safa'nın pazar günleri musluk tamir etmek, takoz çakmak gibi basit ev işleri görebilmek için giydiği iş elbisesidir. Fakat bu elbise, ne kadar iddiasız ve basit olsa da içindeki yine Peyami Safa idi. Bundandır ki Server Bedi imzalı romanlar okuyucuyu hazırlayan, işleyen, geliştiren, okumaya alıştıran bir standart belirtmişlerdir. Hatta bazen Server Bedi'nin itinasız ve rahat giyimi içinde bile bir damat kadar şık görünmesini bilen kimseler gibi, Peyami Safa'ya denk bir seviye gösterdiği vakidir.³

² Bu konuda bkz.: Necip Fazıl, *Bâbîâli*, (11. Bas.), Büyük Doğu Yay., İst., 2001, s. 86; Elif Naci, "Anılardan Damlalar: Ölümünün Yıldönümünde Peyami Safa", *Milliyet Sanat*, S. 5, Haziran 1980, s. 67; Adile Ayda, *Böyle İdiler Yaşarken*, Ank., 1984, s. 184-185.

³ Ergun Göze, *Peyami Safa-Nâzım Hikmet Kavgası*, Yağmur Yay., İst., 1972, s. 15-16.

M. Kayahan Özgül ise, “Server Bedi” imzasıyla ilgili şu ufuk açıcı yorumu yapar:

Bazı yazarlar, kalemleri başka konuları, başka şekillerde ifade etmek, sahiplerini baştan çıkarmak istediğinde, âdetâ *alter-ego* gibi gelişen bu ikinci yazar kimliklerinin zorlamasıyla eser verecek olurlarsa, onları bir müstearla yayımlamak gereğini hissederler. Bu dikkatle bakınca, Peyami Safa’nın “Server Bedi” imzasıyla yazdığı romanların bir kısmında niçin müstear kullandığını anlamak zor geliyor.⁴

Nitekim yakın zamanda Ötüken Neşriyat tarafından yeni basıkları yapılan ve okuma imkânına kavuştuğumuz Server Bedi imzalı romanlar da bu tespitleri doğrulamaktadır. Bu romanlar, “popüler” cepheleri olsa da son tahlilde Peyami Safa’nın edip kimliğinden izler taşımaktadır. Mesela dikkatli bir nazarla incelenip “edebî değer” ölçütleri göz önüne alındığında, *Zıpçıktılar*’ın *Sözde Kızlar*’dan önemsiz bir eser olmadığı fark edilecektir. *Sabahsız Geceler* romanının iç kapağına önce yazarın gerçek adının basılması, sonra bu adın üstünün kapatılarak kitabın Server Bedi imzasıyla yayımlanması⁵ Peyami Safa’nın eserine imza atarken kimi zaman çatışma yaşayıp kararsız kaldığını akla getirmektedir. Kaldı ki beyaz perdeye de aktarılan *Selma ve Gölgesi* ile *Cumbadan Rumbaya* adlı kalburüstü iki romanın Server Bedi imzasıyla neşredildiği de unutulmamalıdır.

Peyami Safa’nın “Server Bedi” müstearıyla yayımladığı bir diğer önemli roman *İçimdeki Yangın*’dır. 30 Eylül 1949 ile 24 Mart 1950 tarihleri arasında dönemin önemli mecmualarından *Hafta*’da yayımlanan *İçimdeki Yangın*, adından da anlaşılacağı üzere aşk temasına yoğunlaşan bir eserdir. Yirmi

⁴ M. Kayahan Özgül, *Seke Seke Ben Geldim: Sekmeler II*, Çolpan Yay., Ank., 2018, s. 65.

⁵ Aktaran: M. Kayahan Özgül, a.g.e., s. 65.

altı sayıda tefrika edilen romanın ana karakterleri Kumkapı Nişancası'nın tanınmış dilberisi Esmâ ile ona âşık olan Zihni'dir. Romanda, kendisine kiralık bir oda arayan Zihni'nin Esmâ ile tanışması ve ona âşık olması neticesinde gelişen olaylar işlenir.

İçimdeki Yangın, tekrar edilegele Server Bedi yorumlarını çürüten ve bu anlamda “ezber bozan” bir romandır. Ele aldığı tema ve bu temanın işlenişi bakımından Peyami Safa imzalı romanlarla boy ölçüşecek derecede “usta işi” bir metinle karşı karşıya olduğumuzu rahatlıkla söyleyebiliriz. Denebilir ki yazar bu romanıyla bir yandan geniş halk kesimlerine yönelirken bir yandan da güçlü üslupçuluğunu ortaya koymuştur.

İçimdeki Yangın'ın göze çarpan özelliklerinden biri, romanda mahallî renklerin ve figürlerin oldukça canlı bir şekilde tasvir edilmesidir. Romanda yer yer argoyla harmanlanan akıcı ve samimi bir anlatım kendini belli eder. Peyami Safa, tıpkı Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi, Sermet Muhtar Alus gibi İstanbul'un arka sokaklarından seçtiği kişiler etrafında romanın kanavasını örer. Giriş tahlillerle roman kişilerinin duygularını ustaca yansıtan yazar, bir yandan da artan bir tempoyla merak unsurunu zirvede tutmayı başarır. Roman, aynı zamanda Peyami Safa'nın Türk sanat musikisi hususundaki kültürünü yansıtan önemli ayrıntılar içermektedir.

Hafta mecmuasında tefrika edildikten sonra yeniden basılmayan *İçimdeki Yangın*, ilk defa kitaplaşmaktadır. Romanı yayına hazırlarken bugün için anlamının bilinmesinde zorlanılacak kelimeler ile çeşitli yer, kişi ve eser adları dipnotlarda açıklanmıştır. Bu vesileyle romanın yayımlanması hususunda gösterdikleri gayretten dolayı başta Göktürk Ömer Çakar olmak üzere Ötügen Neşriyat çalışanlarına teşekkür ederim.

Yıkılmadeki Yangın

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Kumkapı Nigancasında Esmâ, sarı çizmeli Mehmet Ağa, Ne sokak adı var, ne ev numarası, Hacet yokmuş, kime soramaz göstermiş. Demek meseburelerden, Hadi hayırlısı. En son ümidim onda. Haftalardan beri başım sokaçak, ucuz ve küllüfür bir oda arıyorum. Başay kirayı vermedim için tahliye davasını kazandı ev sahibi iki güne kadar bir oda bulamazsam, eşyamsı sokağa atacağımı müjdelendi.

Haftalardan beri, Mecidiyeköyünden Edirnekapıya kadar, girip çıkmadığım sokak kalmadı gibi bir şey. Oda yok, fakat en az elli kâğız hava parası, yahut en az otuz kırk liradan üç aylık peşin. Cepte yirmi beş kâğıt. Bunun ancak on beşini, nişayet yirmiye yeni ev sahibine toka edebilirim. Geri tarafıyla yalvarı yakara, bir belâ yamaklığımı elde ettiğim gümrük komisyoncuya Ermeniden ilk ayığı koparmıyca kadar, yani on gün geçinceğim.

Nigancılı Esmâya sağlık verdiler. Evinin üst katı kirada imiş. Kendisi alt katta oturduğu üç odanın birini daha kiralamak istiyordum. Gümrük hamallarımdan biri söyledi. Akşam üzeri yola çıktım. Sabrımın ve ümidimin son atlıydı. Bu da olmazsa cepteki birer beş kâğıt beni en kötü otelde birgün güden fazla barındıramazdı. Ondan sonra, Halice bakan tahata sıralardan birinde geceleri arka üstü yatıp yulduzları saymağa mahkûmdum.

Kadırgadan Kumkapıya giden caddede yürürken düşünüyordum: Nâsi karı bu Esmâ? İhtiyar, cimri, tamahkâr, nemrut, çaçıron bir şeyse, yandı. Yirmi kâğıda fit olmaz. Hava parandı diyip dayatacak. Hiç ummam ya, karı genç, güzel, önyak, ömerti civilek ve fındırek bir şeyse, yasadık. Böyle bir kadınla, aynı katta, yanyana iki odada geceleri nasıl geçireceğimi düşündükçe, sabahın beri gümrük kapılarında, arabayonlar, demir tekerlekli arabalar, hamallar, benzin, gübre ve ter kokuları arasında oradan oraya koşça koşa derman kestilen bacaklarına taze can geliyordu, adimlarım kanatlanıyordu.

Kumkapı Nigancasına vardım. Sıra Esmâyı bulmakla, Sormaktan korkuyordum. Ya bilen yoksa, akşamın alacak karalığında, her evin kapısını çalıp sormazsam ya.

Bir bakkala girdim.

— Yahı! dedim, burarlarda bir Esmâ varmış.

Bakkal bir çocuğun elinden zeytin yağ şişesini alıp dükkânın karanlık dîhine doğru giderken:

— Vardı! dedi.

Rahat bir nefes aldım. Bakkal şişeyi doldurup çocuğa uzatırken yan gözüme beni bir süzül ve bir şey söyledim.

— Nerede oturur? diye sordum. İrkâlık bir odası varmış.

Çocuk dükkândan çıktuktan sonra bakkal yağlı parmaklarını kâğıt bir bezle kurularken yüzüme baktı:

— Sen mi oturacaksın orada? dedi.

— Evet.

Kağırlarını kaldırdı ve kapı tarafına baktıktan sonra:

— Yapamazsın, dedi.

— Neden?

Uzun âfâ üşeniyormuş gibi elini söyle bir sallıyarak tekrarladı:

— Yapamazsın.

Keşkin sırkeir! o!

— Bana ne, ilere-

se kezap oluñ!

— Rahat edemez-

sin. Beni daha fazla

söyletme. İstersen

göz gör bir kere. Oda

dediği kömlüğükten bozma bir

yer. Kendisi de baruttur, barut!

— Gidip göreyim bir kere. Ne

tarafa dîşer?

Bakkalın tarifine göre biraz

yürüdüm, sağdaki sokağa saptım,

yanı sağda epeyce gitdikten sonra

harıseyi buldum. Ondan sonra

igertive çokık bir ev. Sonra bir

bağelî ev. Dur, hacim, burası

olacak.

Bokağın en karanlık yeriydi.

Kapının tokmağı kopmuştu. Çuğ-

rak gibi bir şey arıyordum. Başçe

tarafından mühtiş bir ses geldi. Bir

haykırış. Yedi mahalleyi ayaklandı-

rancaık bir yaygara. Parlık ve kes-

kin bir kadın sesi. Ne dediğini an-

layamadım ilkönce. Kulak kabart-

тым. Artık iyice duyuyordum. Avaz

çıkıtığı kadar bağılan ses:

— Vallahi de, billâhî de, şimdî

yukarı çıkıık, parmağım birini bir

avurduna, ötekini ötekî avurduna

sokarım, senin o mutfak bezi sura-

timin paçavra gibi, yırtarım, diyor-

du.

Daha iyi duymak için başçe

kapıma doğru yaklaştım. Ses git-

tiğçe azıyordu:

— Edepsiz karı, şırıntık, sokak

süprügeci, mahsus mu döküyorsun

yukarıdan suyu? Öneri gıcır yataık

çarşını berbat ettin, dedi karı,

geliş senin o kurulaıya ellerimin bi-

leklerini gita gibi kirayım mı?

Evin üst katından bahçeğe doğ-

ru ürkek bir baş uzandı ve geri

çekildi. Ağlamaklı bir ses cevap ve-

riyordu.

— Ağını topla, utanmıyör mu-

sun, edepsiz de senin, rezil de,

ben senin aşağıya camağıı atıñı-

na bileyim, akşamın bu saatine

de ne camağıı bu?

— Yay! Üstelik bir de bana

hakaret ediyorsun ha! Şimdî beni

sana gösterim, karakollarda,

mahkemelerde, hapislerde sürün

de görürsün!

Bahçe paçasının sürgüsü ve

kanadı gürlüğü ile acıldı. Akşam

karanlığı, güzel gibi görünen

gözetimin sıyrıldığını ve parklığı-

nu, öfkeden, hâlâ açık duran ağ-

zındaki dişlerin düzgünlüğünü ve

bezayışını, biçimli ve dolgun vi-

ücütünü tazelediği bir bakışta seç-

tiğim kadın dışarı fırladı, beni gö-

rünce hemen kolumu yakaladı:

— Duydunuz değıli mi? Haka-

ret etti bana, duydunuz, şimdî,

şimdî, duydunuz değıli mi?

Kolumu sımsıkı yakalamış bı-

rakımyor, eve doğru yaklaştan bir

gölgeye bağıryordu:

— Hasan, gel buraya, gel!

Duydun değıli mi? Karı bana na-

ml hakaret etti. Gel yakla!

Kolunda eski bir hamr sepet,

ayafında potura benden yamalı bir

paniolon, ablak yüzüğü, ırıl yapıtı

bir genç çocuk, kısa bir başkâlık

nöbeti geçirdikten sonra:

— Duydum Esmâ abla! dedi.

— Ha! Gel sen de beraber.

— Sonra bana dön-

dü!

— Affedersiniz, de-

di, şu karakola ka-

dar bir zahmet ediniz, olmaz mı?

Ve öfke, o şirretlik, o telâş

ve yaygara anında şu gözü yü-

zümle böyle baktı ki, içim gitti ve

kendi kendime: «Yaman!» diye,

rek bir kelime söylemeden, bera-

ber yürüdüm.

Kolumu girdi ve beni kendî-

line doğru çektî. Dîrazımın unca-

da göğüsü yumuk ve açılan bir ke-

di yavrusa gibi sırcıyordu. Beni

huyandırdan bu temas kendîmim

istediğı belliydi. Öte tarafında yü-

riyen ablak suratlı oğlan gibi ben

de başkana dönmüştüm. Esmâya

daha fazla sokuuyor ve sürkenli-

yordum.

Kadın sokakta da bağırmağa

devam ediyordu:

— Biktım bu sinai cadalozlan!

Nerden aldım evime bu uyuz ka-

ğıcı, bu pisbağış, faras müddet,

hırız karıyı... Teiddalabdân çöpl

tenekesine kadar her yeri karıştı-

rıır, ne bulursa ağınata atar. Koca-

sı olacak sarhoş karımı doyurmu-

yor. Karı benden geçiniyor, iste-

lelik yataık çarşafım berbat ediyor,

bir de ağzını hıssıyor. Şimdî ben

ona gösterim.

Hep böyle, bu gradoda bir sürü

küfürler arasında caddeyi tuttuk.

Ben onun gergin tenini koluna bir

şimdik basarak dedim ki:

— Esmâ abla, ben sana oda

için geldim. Kaça yürüyorsun?

Yol ortasında durdu ve beni

tepeden tırnağa kadar bir süzdü.

Başında lâcivert bir mendil, boynu-

nda ırıl sıyah taneli bir kolye,

üstünde vücuduna yapışık, oluk-

ka biçimli ve yeni bir basma enta-

ri vardı. Teni esmerdi. Sımsiyah

saçlarının, gözetirinin ve kolyesinin

reni ilk bakışta göze çarpan bir

ahenk vücuduna getiriyordu.

— Kolay! dedi.

İÇİMDEKİ YANGIN

1

Kumkapı Nişancası'nda¹ Esmâ, sarı çizmeli Mehmet Ağa...² Ne sokak adı var, ne ev numarası. Hacet³ yokmuş, kime sorsam gösterirmiş. Demek meşhurelerden.⁴ Hadi hayırlısı. En son ümidim onda. Haftalardan beri başımı sokacak, ucuz ve külüstür bir oda arıyorum. Beş ay kirayı vermediğim için tahliye davasını kazanan ev sahibi iki güne kadar bir oda bulamazsam, eşyama sokağa atacağını müjdeledi.

Haftalardan beri, Mecidiyeköyü'nden⁵ Edirnekapı'ya⁶ kadar girip çıkmadığım sokak kalmadı gibi bir şey. Oda yok, fakat en az elli kâğıt hava parası⁷ yahut en az otuz kırk liradan üç aylık peşin. Cepte yirmi beş kâğıt. Bunun ancak on beşini, nihayet yirmisini yeni ev sahibine toka edebilirim.⁸ Geri tarafıyla yalvara yakara, bin bela yamaklığını⁹ elde ettiğim gümrük komisyoncusu Ermeni'den ilk aylığı koparınca kadar, yani on gün geçineceğim.

¹ Günümüzde İstanbul'da Fatih ilçesine bağlı bir mahalle.

² Kim olduğu, nerede oturduğu bilinmeyen kimse.

³ Gerek.

⁴ Ünlü, tanınmış kadın.

⁵ Günümüzde İstanbul'da Şişli ilçesine bağlı bir semt.

⁶ Günümüzde İstanbul'da Fatih ve Eyüp ilçeleri sınırları içinde bir semt.

⁷ Bir yeri kira ile tutabilmek için sahibine veya çoğunlukla içindeki kiracıya açıktan verilen para.

⁸ Argoda vermek.

⁹ Bir işte yardımcı olarak çalışan erkek.

Nişancalı Esmâ'yı salık verdiler.¹⁰ Evinin üst katı kirada imiş. Kendisi alt katta oturduğu üç odadan birini daha kiralamak istiyormuş. Gümrük hamallarından biri söyledi. Akşamüzeri yola düzüldüm. Sabrımın ve ümidimin son saatleriydi. Bu da olmazsa cepteki yirmi beş kâğıt beni en kötü otelde birkaç günden fazla barındıramazdı. Ondan sonra, Haliç'e bakan tahta sıralardan birinde geceleri arka üstü yatıp yıldızları saymaya mahkûmdum.

Kadırga'dan¹¹ Kumkapı'ya¹² giden cadde üzerinde yürürken düşünüyordum: Nasıl karı bu Esmâ? İhtiyar, cimri, tamahkâr,¹³ nemrut,¹⁴ çaçaron¹⁵ bir şeyse, yandık. Yirmi kâğıda fit olmaz.¹⁶ Hava parası deyip dayatacak. Hiç ummam ya, karı genç, güzel, oynak, cömert, civelek¹⁷ ve fingirdek¹⁸ bir şeyse, yaşadık. Böyle bir kadınla, aynı katta, yan yana iki odada geceleri nasıl geçireceğimi düşündükçe, sabah-tan beri gümrük kapılarında, kamyonlar, demir tekerlekli arabalar, hamallar, benzin, gübre ve ter kokuları arasında oradan oraya koşa koşa dermanı kesilen bacaklarıma taze can geliyordu, adımlarım kanatlanıyordu.

Kumkapı Nişancası'na vardım. Sıra Esmâ'yı bulmakta. Sormaktan korkuyordum. Ya bilen yoksa, akşamın alaca karanlığında, her evin kapısını çalıp soramazdım ya.

Bir bakkala girdim.

“Yahu!” dedim, “buralarda bir Esmâ varmış.”

Bakkal, bir çocuğun elinden zeytinyağı şişesini alıp dükkânın karanlık dibine doğru giderken:

¹⁰ Tavsiye etmek.

¹¹ Günümüzde İstanbul'da Fatih ilçesine bağlı bir semt.

¹² Günümüzde İstanbul'da Fatih ilçesine bağlı bir semt.

¹³ Açgözlü.

¹⁴ Yüzü gülmeyen.

¹⁵ (İtal. *chiacchierone*): Geveze.

¹⁶ Argoda razı olmak.

¹⁷ Neşeli, canlı.

¹⁸ Cilveli, oynak.

“Vardır!” dedi.

Rahat bir nefes aldım. Bakkal şişeyi doldurup çocuğa uzatırken yan gözle beni bir süzdü ve bir şey söylemedi.

“Nerede oturur?” diye sordum, “kiralık bir odası varmış.”

Çocuk dükkândan çıktıktan sonra bakkal, yağlı parmaklarını kirli bir bezle kurularken yüzüme baktı:

“Sen mi oturacaksın orada?” dedi.

“Evet.”

Kaşlarını kaldırdı ve kapı tarafına baktıktan sonra:

“Yapamazsın,” dedi.

“Neden?”

Uzun lafa üşeniyormuş gibi elini şöyle bir sallayarak tekrarladı:

“Yapamazsın. Keskin sirkedir¹⁹ o!”

“Bana ne, isterse kezzap²⁰ olsun!”

“Rahat edemezsin. Beni daha fazla söyletme. İstersen git gör bir kere. Oda dediği kömürlükten bozma bir yer. Kendisi de baruttur, barut!”

“Gidip göreyim bir kere. Ne tarafa düşer?”

Bakkalın tarifine göre biraz yürüdüm, sağdaki sokağa saptım, yine sağda epeyce gittikten sonra viraneyi²¹ buldum. Ondan sonra içeriye çekik bir ev. Sonra bir bahçeli ev. Dur, hacım, burası olacak.

Sokağın en karanlık yeri idi. Kapının tokmağı kopmuştu. Çıngırak gibi bir şey arıyordum. Bahçe tarafından müt-hiş bir ses geldi. Bir haykırış. Yedi mahalleyi ayaklandıracak bir yaygara. Parlak ve keskin bir kadın sesi. Ne dediğini anlayamadım ilk önce. Kulak kabarttım! Artık iyice duyuyordum. Avazı çıktığı kadar bağırın ses:

¹⁹ Sinirli, huysuz.

²⁰ Sıvı hâlde dağılayıcı bir asit.

²¹ Yıkıntı, harap olmuş yer.

“Vallahi de, billahi de, şimdi yukarı çıkar, parmağımın birini bir avurduna, ötekini öteki avurduna sokarım, senin o mutfak bezi suratını paçavra gibi yırtarım,” diyordu.

Daha iyi duymak için bahçe kapısına doğru yaklaştım. Ses gittikçe azıyordu:

“Edepsiz karı, şıfıntı,²² sokak süpürgesi,²³ mahsus mu döküyorsun yukardan suları? Gıcır gıcır yatak çarşafını berbat ettin, rezil karı, gelip senin o kırılışıya ellerinin bileklerini çıta gibi kırayım mı?”

Evin üst katından bahçeye doğru ürkek bir baş uzandı ve geri çekildi. Ağlamaklı bir ses cevap veriyordu:

“Ağzını topla, utanmıyor musun, edepsiz de sensin, rezil de, ben senin aşağıya çamaşır astığını ne bileyim, akşamın bu saatinde ne çamaşırı bu?”

“Vay! Üstelik bir de bana hakaret ediyorsun ha! Şimdi ben sana gösteririm, karakollarda, mahkemelerde, hapislerde sürün de görürsün!”

Bahçe kapısının sürgüsü ve kanadı gürültü ile açıldı. Akşam karanlığında, güzel gibi görünen gözlerinin siyahlığını ve parlaklığını, öfkeden, hâlâ açık duran ağzındaki dişlerin düzgünlüğünü ve beyazlığını, biçimli ve dolgun vücudunun tazeliğini bir bakışta seçtiğim kadın dışarı fırladı, beni görünce hemen kolumu yakaladı:

“Duydunuz değil mi? Hakaret etti bana, duydunuz, şimdi, şimdi, duydunuz değil mi?”

Kolumu sımsıkı yakalamış bırakmıyor, eve doğru yaklaşan bir gölgeye bağırıyordu:

“Hasan, gel buraya, gel! Duydun değil mi? Karı bana nasıl hakaret etti. Gel yaklaş!”

²² Basit kadın.

²³ Argoda çok gezen kadın, sürtük.

Kolunda eski bir hasır sepet, ayağında potura²⁴ benzer yamalı bir pantolon, ablak²⁵ yüzlü, iri yapılı bir genç çocuk, kısa bir şaşkınlık nöbeti geçirdikten sonra:

“Duydum Esmâ Abla!” dedi.

“Hah! Gel sen de beraber.”

Sonra bana döndü:

“Affedersiniz,” dedi, “şu karakola kadar bir zahmet ediniz, olmaz mı?”

Ve öfke, o şirretlik,²⁶ o telaş ve yaygara anında yan gözle yüzüme öyle baktı ki, içim gitti ve kendi kendime: “Yaman!”²⁷ diyerek bir kelime söylemeden, beraber yürüdüm.

Koluma girdi ve beni kendisine doğru çekti. Dirseğimin ucunda göğsü yumuk ve afacan bir kedi yavrusu gibi sıcırdıyordu. Beni huylandıran bu teması kendisinin istediği belliydi, öte tarafında yürüyen ablak suratlı oğlan gibi ben de şaşkına dönmüştüm. Esmâ’ya daha fazla sokuluyor ve sürükleniyordum. Kadın sokakta da bağırılmaya devam ediyordu:

“Bıktım bu sinsî cadalozdan!²⁸ Nereden aldım evime bu uyuz keçiyi, bu pisboğaz, faraş²⁹ mideli, hırsız karıyı... Tel dolabından çöp tenekesine kadar her yeri karıştırır, ne bulursa ağzına atar. Kocasını olacak sarhoş karnını doyuruyor. Karı benden geçiniyor, üstelik yatak çarşafını berbat ediyor, bir de ağzını bozuyor. Şimdi ben ona gösteririm.”

Hep böyle, bu gradoda³⁰ bir sürü küfürler arasında caddeyi tuttuk. Ben onun gergin tenli koluna bir çimdik basarak dedim ki:

²⁴ Arka tarafında kırmaları çok, bacakları dar bir pantolon türü.

²⁵ Yayvan, dolgun ve geniş yüz.

²⁶ Yaygaracılık.

²⁷ Güç, etki veya beceri bakımından alışılmışın üzerinde olan kimse.

²⁸ Çok konuşan, huysuz kadın.

²⁹ Kısa saplı bir kürek türü.

³⁰ (İtal. *grado*): Derece, seviye.

“Esmâ Abla, ben sana oda için geldim. Kaça veriyorsun?”

Yol ortasında durdu ve beni tepeden tırnağa kadar bir süzdü. Başında lacivert bir mendil, boynunda iri siyah taneli bir kolye, üstünde vücuduna yapışık, oldukça biçimli ve yeni bir basma entari vardı. Teni esmerdi. Simsiyah saçlarının, gözlerinin ve kolyesinin rengi ilk bakışta göze çarpan bir ahenk vücuda getiriyordu.

“Kolay!” dedi.

“Ne kadar, bir rakam söyle, hemen peyini³¹ vereyim. Yarın taşınacağım.”

“Odayı görmeden mi tutacaksın? Kim salık verdi sana? Kömürlükten bozmadır. Küçücük bir penceresi var. Romatizmalıysan, acırım sana. Rutubetlidir. Ben açık söylerim. Her ay peşin, yirmi beş lira.”

Kolunu avucumda tutup sıkarak, ahbapça bir tonla dedim ki:

“Şunun beş lirasını kırmaz mısın Esmâ Ablacığım? Bak seninle ne iyi arkadaş oluruz. Daha çok hizmetim dokunur sana benim.”

Kolunu avucumdan kurtararak:

“Peki, kolay, kolay!” dedi.

“Söz mü?”

“Kolay dedik a. Fazla uzatma. Kafam kızgın.”

Karakolun kapısında duran bir polis onu tanıdı ve sordu: “Hayrola Esmâ Abla?”

Memurun yanından rüzgâr gibi geçen kadın:

“Boş ver!” dedi ve yürüdü.

Komiserin odasına tereddütsüz daldı. Biz de girdik.

Masanın başında oturan, şişmanca, kaşları çatık ve göz-lüklü, bütün gayretine rağmen sert ve tesirli bakışlardan mahrum bir adam, Esmâ’yı görünce güldü:

“Yine mi sen?” dedi.

³¹ Güvence parası, kapora.

Esmâ göbeğini yazı masasına dayayarak bağırdı:

“Ben o karının hakkından gelmezsem her akşam buradayım, artık canıma tak dedi. Cürmümeşhut³² istiyorum. İşte şahitlerim, yatak çarşafımı berbat etti, üstelik bir de hakaret etti. Hemen tutup getirin onu buraya. Davacıyım.”

Komiser gülümsemeye devam ediyor, iki defa arkaya doğru salladığı başının hareketleriyle bu müracaatı ciddiye almadığını belli ediyordu. Büsbütün öfkelenen Esmâ, kiracısı Hamdune'nin sinsiliğinden, pisboğazlığından, daha dün iki kemik pırzola çaldığından başlayarak bir sürü münasebetsizliklerini sayıp döktü.

“Bu işi mahkeme paklar,” dedi, “bizi yollayın oraya, siz de kurtulun, ben de.”

Komiser başının arkasını kaşıyarak biraz ciddileşti:

“Biz her mahalle kavgasını cürmümeşhuda yollarsak mahkemeler tımarhaneye döner,” dedi.

O zaman Esmâ, masanın önünden iki adım geriye çekildi, ellerini arkasına koydu, başını ileri doğru uzattı, kaşlarını çatı, beni bile ürküten yaman bir bakışla:

“Baksana sen bana Kemal Bey,” dedi, “şimdi sen bu cürmümeşhuda yapmayacak mısın? Ben şahitlerimi aldığım gibi dosdoğru adliyeye gidiyorum. Nöbetçi savcıya derdimi anlatacağım. Olmazsa emniyet müdürünün evine, valiye, başsavcıya kadar çıkarım. Sabaha kadar dolaşırım, vallahi de, billahi de yer yerinden oynar.” Sonra bize döndü, ikimize de “aport!³³” der gibi kapıyı göstererek şahane bir tavırla “Yürüyün!” emrini verdi.

Arkasından gidiyorduk. Komiser gevşedi. Esmâ Abla'yı çağırırdı, ayağa kalktı:

³² Suçüstü.

³³ (Fr. *apporte*): Vurulan bir avı veya gösterilen bir şeyi yakalayıp getirmeleri için cins köpeklere verilen “getir” emri.

“Celallenme be yahu!” dedi. “Ne istiyorsun sen şimdi? Kiracını buraya getirtelim, cürmümeşhut zaptı mı hazırlayalım?”

Esmâ da hemen yumuşadı:

“Kemal Beyciğim,” dedi. “Allah aşkına beni şu karıdan kurtar, hâkimin huzuruna çıkalım, ben söyleyeceğimi bilirim.”

“Malum, malum. Sen şahitlerini de al, git, içerde, kalemde otur.”

Üçümüz birden karşılıklı odaya girdik. Orada bir tek memur, başını bir defterin üstüne eğmiş, yazı yazıyordu. Esmâ gitti, köşedeki koltuğa yerleşti, ayak ayak üstüne attı. Biz kapıya yakın sandalyelere oturduk.

Şimdi karıyı daha iyi görüyordum. Yirmi sekiz, otuz yaşında vardı. Fakat vücudu yüzünden daha genç görünüyordu, öfkelerle geçmiş bir hayatın yanaklarda, gözlerin altında açtığı cepler ve çenenin etrafından boyuna doğru saldıgı gölgeler olmasa bu karı adamakıllı güzeldi. Fakat bütün ömrü kaş çatmakla geçtiği için, biçimli burnunun biraz üstündeki iki sert çizgiyi artık hiçbir neşe ve saadet ütüsü kolay kolay silemezdi.

Kıvrık uzun kirpiklerin çerçevelediği iri siyah gözlerini de öfkeli bakışlar ihtiyarlatıyordu. Gel gelelim, yere değil, tavana bakan bu göğse, hele bu şaheser bacaklara ne buyrulur? Ya kâinata kumanda veren bu duruş, bu kendine güveniş, bu her şeye tepeden bakış, bu saltanatlı oturuş nedir? Kudretini ve azametini kendi içinde köpüren bir kaynaktan değilse, nereden alıyor bu kadın? Yaman şey, vesselam!

Doğrudan doğruya hiçbirimize hitap etmeye tenezzül etmeden, ortaya emir verdi:

“Bana bir sigara.”

Hemen paketimi koşturdum ve sigarasını yaktım. Öyle afili³⁴ bir duman savuruşu vardı ki, onu ikide bir yan gözlerle süzen memurun bile içinin gittiği belliydi.

Esmâ, artık hiç konuşmadı. Biraz evvelki kadın değildi. Sustukça gözümde büyüyordu. On dakikadan fazla onu seyrettim ve bir evin içinde onunla geçireceğim gecelerin hayali içinde gevşedim.

2

Odaya polisler girip çıkıyordu. Bir tanesi Esmâ'ya yaklaştı, parmağını onun çenesine dokundurdu: “Yine mi buradasın Kumkapı gülü?” dedi.

Esmâ elinin tersiyle polisi geri çekilmeye davet etti: “Sulanma,” dedi, “sayı ile kendine gel. Ben karakol yosması³⁵ değilim.”

Öyle fena bir bakışı vardı ki memur bir kelime söylemeden uzaklaştı. Nihayet Esmâ'yı çağırdılar. Muamele başladı. Biz de, kısım-ı adlî memuru mu nedir, bir zatın odasına götürüldük. Orada, Esmâ'dan başka, onun boyunda, onun yaşında, fakat çok zayıf, yüzüme korku ile bakan, esmer ve çirkin bir kadın daha vardı. Esmâ'nın kiracısı Habibe bu olacaktı. Hiç sesi çıkmıyor, bence suçu olmadığı hâlde suçlu gibi duruyordu. İfademi verdim, imzaladım.

Kısım-ı adlî âmiri Habibe'ye tekrar bir şeyler sordu: “Lafların birbirini tutmuyor. Demin ‘Bahçeye su dükmedim’ dedin, şimdi ‘oraya çarşaf asıldığını ne bileyim?’ diyorsun. Bak, Esmâ'ya küfür ettiğini şahitler de söylüyorlar. İmzala şunu.”

Kadıncağız perişandı. Ne söyleyeceğini bilmiyordu. Titreyen eliyle zaptı imzaladı. Ertesi sabah da saat onda, Beyoğlu'ndaki kaymakamlık binasındaki ikinci sulh mah-

³⁴ Gösterişli, çalılımlı.

³⁵ İşveli, oynak kadın.

kemesinin önünde hazır bulunmamız lazımdı. Karakoldan çıktık. Hasan kapının önünde ayrıldı. Biz Esmâ ile yalnız kaldık. Nişanca tarafına doğru yürüyorduk. Kadın sessiz ve düşünceliydi. Ben onun kolunu yine tutmak istiyordum. Cesaretim yoktu. Yanına sokuldum:

“Odayı şimdi görebilir miyim?” dedim.

Caddenin ortasında durdu:

“Şimdi olmaz,” dedi, “yarın... Mahkemeden sonra.”

Cebimden yirmi kâğıt çıkarıp uzattım:

“Al öyleyse şu yirmi lirayı.”

“İstemem şimdi. Odayı gör de ondan sonra.”

“Fakat ben yarın taşınacağım. Sonra cayayım deme. Sözüün söz değil mi?”

Kim bilir türlü ümitlerle benim gözlerim nasıl süzül-müş, nasıl sırtmışım ve ona doğru nasıl sarkmışım ki Esmâ bir eliyle beni itti ve bağırды:

“Aman, herif, yılışma öyle. Çekil git. Yarın dedik a.”

“Peki, peki...” deyip ayrıldım.

Gel de şimdi Kumkapı'nın meşhur meyhanelerinden birinde bir karafaki³⁶ devirme. Kaldı mı onlar acaba? Ne gezer! Araya taraya güç bela bir yer buldum. Esmâ'nın şerefine birkaç kadeh parlattım.

Ertesi gün saat onda mahkemenin önüne damladım. Aman Allah! Esmâ'yı görmeliydi: Üzerinde bir yeşil dallı yeni emprime,³⁷ başında beyaz şapka, ayağında beyaz pa-buçlar, gözlerde sürme, dudaklarda boya... Bir olmuş, bir olmuş ki...

Vay kâfir!.. Ne de yakışıyor!.. Nereden buluyor para-yı bu tuvalete?³⁸ Sorulmaz değil mi? Öyleyse, ayda yirmi kâğıt için, rahatını niçin bozup da kendi katındaki odayı

³⁶ (Rum. *karafaki*): Uzun boyunlu, kulpsuz, küçük rakı sürahisi.

³⁷ (Fr. *imprime*): Değişik renkte boyalarla elde edilen ipek, yünlü bir tür kumaş.

³⁸ (Fr. *toilette*): Yıkama, tıraş olma, giyinme, süslenme, taranma işi.

kiraya veriyor? Bu bir muamma. Bir de şu duvarın dibine büzülmüş duran Habibe'ye baktım ve acıdım. Kadının suçu yok be yahu! Kulağımla duydum. Küfürleri savuran Esmâ. Öteki zavallı bir iki şey söyledi ve sustu. Fakat gel de, Esmâ'yı hele bu kılıkta gördükten sonra, mahkemede hakikati söyle. Üstelik geceleyin sokakta kal! Her insan böyle midir? Biz kendi çıkarı için her haltı eden, ne yalancı düzenbaz mahlûklarız be! Hem şimdi, ister misin, mahkemede bir sürü yalan kıvırdıktan sonra, karı beni eve almasın, bu fedakârlığı da boşa çıksın! Baksana, uzaktan bana şöyle bir başını kırdı, yanına yaklaşayım dedim, arkasını döndü. Bu ne azamet³⁹ ulan? Hem bana yalancı şahitlik ettirecek, hem de racon kesecek.⁴⁰ Fakat yok çaresi. Bu ümidin ağı içine düştük bir kere. Sonuna kadar gideceğiz.

On bire kadar bekledik. Evvela Esmâ ile Habibe'yi çağdırdılar. Şahit olduğumuz için dışarda bekledik biz. Epey bekledik. Evvela Hasan girdi mahkemeye, sonra ben. “Davacıyı, davalıyı tanır mısın, aranızda hısımlık, akrabalık, düşmanlık var mı, doğru söyleyeceğine namusun üzerine söz mü?” falan filandan sonra: “Ne gördün, ne duydun, anlat bakalım.” Karakolda söylediklerimi tekrarladım. Habibe'yi göstererek o kadının ötekine “Edepsiz, rezil karı, alçak karı” diye bağırıldığını anlattım.

İşte o zaman, arkamdan Esmâ'nın sesi yükseldi:

“Yalan söylüyor! Doğruyu şimdi ben söyleyeceğim. Bütün kabahat bende. Davamdan vazgeçiyorum!”

Hayretten kazıklaşmış bir hâlde başımı çevirdim ve Esmâ'ya baktım. Kadının yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Bre aman! Çıldırdı mı, nedir? Birdenbire bu ne aşağılık, ne tatsız, mânâsız, aynasız itiraf! Ne oldu ulan bu karıya? Bu ne numara! Ne söyleyecek şimdi? Çattık belaya. Yalancı şahitlikten beni içeriye tıkacaklar.

³⁹ Gurur, gösteriş.

⁴⁰ Gösteriş yapmak.

Hâkim de şaşırmişti. Habibe'ye baktım; anladım ki deminden beri ağlamış, gözleri kızarmış, baygınlıklar geçirmiş. Fakat şimdi o da gözleri ve ağzı bir karış açılmış Esmâ'ya bakıyordu. Mübaşir de şaşaladı.

Hâkim Esmâ'ya sordu:

“Ne demek istiyorsun? Suçlu sensin de bu davayı nasıl açtın? Cezası var, unuttun mu?”

Esmâ hâkime doğru iki elini uzatarak:

“Ben cezama razıyım,” dedi, “doğruyu söyleyeceğim.”

“Söyle bakalım.”

“Benim yüreğim yufkadır. Habibe demin ağlamaya başlayınca, göğsümden boğazıma doğru bir şey çıktı. Dürttü beni. Doğruyu söyleyeceğim. Bu kadın benim çamaşırlarıma her zaman inadına kirli su döker. Mahsus yapar. Hıncı var bana. Fakat hakkı da var. Ben bunun kocasını ayartmaya kalktım. Ne yalan söyleyeyim? Herif hoşuma gidiyordu. Güçlü kuvvetli, hoşuma gidiyordu. Ben fahişe değilim hâkim bey. Dul bir kadını. Çok sıkıntı çektim, fakat satmadım kendimi. Hoşuma giderse, o başka.”

Hâkim Esmâ'yı payladı:

“Sus,” dedi, “mahkemede böyle şeyler söylenmez. Sana bu kadın küfür etti mi, hakaret etti mi, onu söyle.”

“Evvvela ben bağırdım, ağzıma geleni söyledim, ne şıllıklılığını⁴¹ bıraktım, ne sokak süpürgeliğini... ‘Edepsiz karı’ dedim, ‘rezil karı’ dedim, daha da bir şeyler söyledim. Hatırıma gelmiyor. O da bana ‘rezil, edepsiz sensin’ dedi. Suçu yok onun. Ben suçluyum. Cezamı verin!”

Hâkim Habibe'ye döndü:

“Hanım, işittin mi?” dedi, “doğru mu söylüyor?”

Habibe hıçkırıyordu:

“Doğru!” dedi.

“Pekâlâ, sen ondan davacı mısın? Bak ama, sende de biraz kabahat var. Kirli su falan döküyormuşsun. Bir daha

⁴¹ Argoda aşırı ve bayağı biçimde süslenip boyanmış kadın.

yapma. O da sana bir daha fena lakırdı söylemeyeceğine söz verecek.”

Hâkim, Esmâ'ya dönerek sordu:

“Değil mi?”

Esmâ bağırdı:

“Söz veremem hâkim bey. Kafam kızarsa ben ne yaptığımı bilmem. Ağzım da küfüre alışmıştır. Babam bahriye-lydi, çok küfür ederdi.”

Hâkim gülmekten kendini alamadı. Bana döndü:

“Sen niçin yalan söyledin?” dedi.

Ben böyle bir sual beklediğim için müdafaamı hazırlamıştım:

“Efendim,” dedim, “ben sokaktan geçiyordum. Esmâ Hanım'ın küfürlerini duymadım, yalnız ötekinin cevabına rastladım.”

“Peki, sen çık.”

Zapta bir imza atıp çıktım. Koridorda Esmâ'yı bekledim. Meraktan çıldırıyordum. Ne oldu bu karıya? Ne çabuk caydı? Bana odayı kiralamaktan da vazgeçerse hâpı yuttum.

Mahkeme salonunun kapısından baktım. Karılar ayakta idi.

Hâkim kararı yazdırıyordu, işi tatlıya bağladığı muhakkaktı. Davanın sukut ettiğini⁴² söyledikten sonra iki tarafa sudan birer nasihat daha çekti.

Habibe dışarı çıkar çıkmaz, sağına soluna bakmadan uzaklaşmıştı. Peşinden Esmâ çıktı, benim kendisini beklediğimi gördüğü hâlde yürüdü. Arkasından gittim. “Aşk olsun yahu!” diyecektim, cesaret edemedim.

“Yaşa!” dedim, “çok beğendim, vicdanlı karıymışsın be Esmâ, yaşa!”

Cevap vermedi. Yanında ben yokmuşum ve hiçbir şey duymamış gibi merdivenleri ağır ağır iniyordu.

⁴² Düşmek.

Mevsim sonbahardı. Fakat hava, o gün boğucu sıcaktı.

“Esmâ Abla,” dedim, “gel Beyoğlu’nda buzlu birer limonata falan içip biraz oturalım.”

“Peki,” dedi, “ağzım kuruyor zaten.”

Teklifimi kabul etmesi beni çok sevindirmişti. Bir terslik etmeyeceğini bilsem sokak ortasında elini öpecektim. Zaten onun bir tarafını öpmek için bahane arıyordum. Cesaret edemedim. Yalnız:

“Hay yaşayasın!” dedim, “ağzını öpeyim.”

Birdenbire durdu ve gözlerinden yüzüme siyah bir yıldırım düştü:

“Bana bak,” dedi, “ben adama öyle lakırdı ile bile ağız öptürmem. Yılışma. Doğru konuş.”

“Peki, Esmâ Abla, gücenme, ben senin huyunu bir türlü anlamadım, kusura bakma.”

Beyoğlu’nda bir pastacıya girdik. Hay gözü kör olasıca para. Şimdi yanımda beş on papel⁴³ fazla olsaydı, Esmâ’yı bir lokantaya soksaydım, bir iki kadeh çakıştırdıktan sonra âlâ bir yemek yiyip konuşsaydık... Hâlbuki şimdi pasta yiyecek diye ödüm kopuyordu. Bereket dondurmadan başka bir şey istemedi. İçi yanıyordu. “Hele benim içim öyle bir tutuşuyor ki...” diyemedim. Karıdan adamakıllı korkuyordum.

O da mahkemedeki garip hareketinin tesiri altında, sessiz ve dalgın duruyordu, içinden kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi bir hâli vardı. Korku içinde mırıldandım:

“Karıya ben de acıdım. Fakat sana şaştım, hayran oldum. Nasıl birdenbire parladın öyle? Doğruyu söyledin?”

Esmâ bir türlü yüzüme bakmaya tenezzül etmiyordu. Dalgın gözlerini dükkâna girip çıkanlardan ayırmayarak cevap verdi:

“Ben böyleyim işte. Babam çarkçı idi. Çok doğru adamdı. İçerdi ve küfredirdi. Ben doğruluğu ve küfürbazlığı on-

⁴³ (İspanyolca *papel*): argoda para, özellikle kâğıt para.